

Formandens kommentarer

Formand for Landsforeningen af Menighedsråd, Inge Lise Pedersen, kommenterer i denne tale på årsmødet 2011 den aktuelle folkekirkelige situation.

I en helt ny bog af sociologen Henrik Dahl kritiserer han venstrefløjspartierne for at bruge kræfterne på at kives i stedet for at udtænke reformplaner. Det skyldes, hævder han, at man i så høj grad lader sig styre af følelser, at man ikke kan tage ved lære. Derfor har disse partier hverken kunnet stille med en kortsigtet kriseplan eller en langsigtet strukturpolitik, der tog højde for nutidens udfordringer. Jeg skal ikke afgøre, om Henrik Dahl har ret, og nogle har allerede peget på, at man kunne rette den samme kritik mod de borgerlige partier, men som gammel venstrefløjstilhænger retter han kritikken til den side, hvor han har været engageret, for vi berøres jo mest, når vi skuffes af dem, vi har sat vores lid til.

Hvad kommer det folkekirken og Landsforeningen af Menighedsråd ved? Jo, i mere mistrøstige øjeblikke kan man forfalde til at synes, at ordene også passer på den kirkelige debat.

Har I nogensinde set den særlige islandske form for brydning, kaldet glímur? Det består kort fortalt i, at to mænd står over for hinanden og holder fast i hinandens bælte. Og så kæmper de udelukkende ved at bruge benene. Altså en kunstfærdig form for benspænd.

Man kan indimellem have en fornemmelse af, at den folkekirkelige debat mest ligner en omgang glímur. At benspændets ædle kunst er den foretrukne kunstart. Det er selvfølgelig ikke noget, vi har patent på i folkekirken. Men ligesom den gamle venstrefløjstilhænger Henrik Dahl tugter dem han elsker, så ærgres det også en folkekirketilhænger som undertegnede, når man i folkekirken er så optaget af gamle kirkepolitiske spøgelses og forældede modsætninger, at man ikke kan eller vil se nutidens udfordringer, eller i hvert fald ikke vil bruge kræfterne konstruktivt på at træffe nogle valg, mens man endnu kan vælge.

Ikke kun sort i sort, eller...

Nu er folkekirkens situation ikke kun sort i sort, selv om vi er gode til at jamre. Det er rigtigt, at medlemsandelen går ned, men vi har en større medlemsandel end de

øvrige nordiske lande, og nedgangen går langsommere end i de lutherske kirker i vore nabolande. Specielt er udmeldelserne færre (i fjor var det 0.25 % af medlemmerne i Danmark, mod 0.28 % i Norge, 1 % i Sverige og 2 % i Finland). Det står altså ikke så ringe til, når vi sammenligner situationen med naboernes. Men hov – er det ikke blot et eksempel på, at egen lykke er god, men andres ulykke er heller ikke at foragte? Og med en dåbsprocent under 50 er vi i hvert fald i hovedstaden på vej væk fra en folkekirkeposition, hvis det skal betyde, at den er flertallets kirke.

Det fatale er, hvis vi på baggrund af de internationalt set pæne tal blot lader stå til. Vi skal udnytte situationen til at få truffet nødvendige beslutninger om struktur, organisation og ledelse. Men det ligger det lidt tungt med – endnu! Der har nemlig i dette forår været forhandlinger og forslag og debatindlæg om kirkelige forhold, som kan opfattes som forvarsel om en ny og mere konstruktiv tilgang.

Bedre samarbejde og fælles fodslag?

Der foregår efterhånden rigtig meget samarbejde alle mulige steder i folkekirken:

- Lokalt myldrer det med samarbejdsinitiativer
- Der er ved at komme mere samarbejde mellem stifternes kommunikationsmedarbejdere og folkekirken.dk
- Landsforeningen samarbejder med de kirkelige retninger og de kirkelige ungdomsorganisationer om det kommende menighedsrådsvalg (se Menighedsrådenes Blad nr. 5)
- En arbejdsgruppe har taget initiativ til at arbejde hen imod en fælles visuel identitet for folkekirken og har fået bred opbakning (se Menighedsrådenes Blad nr. 5)

Og har I nogensinde før hørt om et fælles folkekirkeligt forslag, som både biskopper, provster, Præsteforeningen og Landsforeningen står bag, og som både Menighedsfakultetet, Dansk Bibelinstitut og Grundtvigsk Forum udtaler sig positivt om? Det er ikke desto mindre tilfældet

med forslaget om et folkekirkeligt forsknings- og udviklingscenter.

Det er blevet vanskeligere at klare sig med den sunde fornuft alene som baggrund for lovgivningsmæssige eller administrative ændringer, eller i arbejdet med at udvikle en organisation, fordi samfundet er blevet mere komplekst. Derfor har vi brug for kirkeforskning, der bl.a. kan give os mere sikker grund under fødderne i en del beslutningsprocesser. Det vil være godt anvendte penge, i og med at beslutninger truffet på et ringe vidensgrundlag kan føre til spildte investeringer. Større organisationer sørger derfor i dag for en systematisk vidensindsamling forud for ændringsprocesser, og ikke blot indsamling af viden, men også refleksion over de indsamlede data. Med andre ord: andre store organisationer eller virksomheder bygger på forskning. For empirisk forskning er det samme som refleksion over indsamlede data ud fra en sammenhængende teori.

Når vi ikke har gjort det i folkekirken, er det fordi, der ikke eksisterer noget sted, hvor en sådan forskning finder sted i nogen betydelig udstrækning. Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster har deltaget i en international undersøgelse af konfirmandundervisning, og vi har i Landsforeningen, i kraft af at vi har sociologen Steen Marquard Rasmussen ansat, i beskedent omfang kunnet iværksætte et analysearbejde om menighedsrådsvalg og menighedsrådsmedlemmer, og Steen har også analyseret præstearbejdet ud fra spørgeskemaer, men derudover foregår der næsten ingen empirisk kirkeforskning i Danmark. I modsætning til i de lutherske kirker i alle vore nabolande.

Landsforeningens bestyrelse har som sagt støttet opfordringen til Kirkeministeriet om at nedsætte et udvalg, der kunne udarbejde planer om oprettelse af et forskningscenter, gerne i tilknytning til Folkekirkeligt Institut for Præsteuddannelse og Teologisk Pædagogisk Center.

Nye toner i debatten?

Der er også kommet helt nye toner og nye konstellationer i debatten.

For nylig kunne man således læse et indlæg i Kristeligt Dagblad skrevet af Indre Missions generalsekretær og redaktøren af den grundtvigske Dansk Kirketidende i fællesskab. Det er vist aldrig set før.

Det er vist også første gang, spørgsmålet om en sogne-reform bliver rejst af en, der repræsenterer Grundtvigsk Forum, som det skete i en analytisk kommentar af samme redaktør.

For slet ikke at tale om overskriften "Folkekirken får sin egen grundlov" (Kristeligt Dagblad 11. maj). Nå, det betød nu blot, at Selskab for Kirkeret efter sommerferien publicerer et forslag til en kirkeforfatning, ikke at Folketinget er ved at indføre en sådan. Men hvem ved, det kan måske følge efter valget?

Selv uden en kirkeforfatning er det nye toner. Og disse nye toner gør vi klogt i at lytte godt efter, og ikke lade dem overdøve af det sædvanlige gamle kævl. De tyder på, at samarbejde ikke længere blot er et fint ord, som kan bruges i festtaler, men også er en realitet mange steder, til tider mellem overraskende parter og med forbløffende resultater til følge. Hvorfor disse nye toner?

Fordi folkekirken møder nye udfordringer.

Andre former for ledelse?

I det kirkelige regelværk er tankegangen, at magten kommer oppefra og fordeles ned gennem systemet via embedsmændene. Ikke så mærkeligt, for regelværket går tilbage til Danske Lov fra den tidlige enevældes tid. Undtagelsen er sogneniveauet, hvor der siden 2007 har stået, at sognets kirkelige og administrative anliggender styres af menighedsrådet, og det betones i bemærkningerne, at dette bør ske i et samvirke mellem præsten og de valgte medlemmer.

På de andre niveauer er det overvejende embedsmands-linjen, der beskrives. Biskoppens rolle er at føre tilsyn med, om alt går ret til, og provsten er iflg. navnet en foresat og i stor udstrækning biskoppens forlængede arm, specielt i relation til præsterne i provstiet. De ledelsesopgaver, der kan afledes af det biskoppelige tilsyn, ser ud til at blive tillagt større betydning end før.

Denne udvikling analyseres i øjeblikket i en kirkeministeriel arbejdsgruppe, som forventes at skrive opgaverne ind i en stillingsbeskrivelse for provsten, som er dækkende i forhold til den faktiske udvikling. Men hvad med provstiudvalget? Hvis provsten skal være leder, mens provstiudvalget fortsat skal koncentrere sig om budgetrammer, anlægskonti og regnskaber, tipper balancen over mod en rent gejstlig ledelse på provstiplan. Provstiudvalget må på banen også i ledelsessammenhæng, hvis tanken om et samvirke mellem de demokratisk valgte og embedsmands-linjen skal realiseres også uden for sognet.

Jeg har ikke nogen perfekt løsning på, hvordan det kan ske, men forestiller mig at provstiudvalget får tildelt initiativret og initiativpligt bl.a. i strukturspørgsmål. Provstiudvalgsmedlemmer er valgt til at se på provstiet som helhed og får dermed et større overblik og en videre horisont, end de enkelte sognes menighedsrådsmedlem-

mer nødvendigvis har. Det bør udnyttes til at give dem et medansvar ikke blot for økonomi og bygningsmasse. Det ville for mig at se være rimeligt, at provstiuvalg blev hørt, før biskoppen foretog pastoratsændringer. Men også i de vanskelige drøftelser om sognesammenlægninger og i spørgsmålet om, om visse kirker bør tages ud af almindelig sognekirkelig brug bør provstiuvalget indgå.

Er det det traditionelle sogn eller folkekirken, vi skal slås for?

Udefra set er folkekirken en enhed. I medierne er folkekirken en enhed. For flertallet af de medlemmer, der ikke er faste kirkegængere, er folkekirken en enhed – derfor bliver de overrasket over, at de ikke uden videre kan blive gift i den kirke, de nu har lyst til at holde bryllup i, selv om de ikke bor der.

Vi andre derimod, som er menighedsrådsmedlemmer og faste kirkegængere, vi har styr på sognegrænserne, og lægger vægt på sognenes selvbestemmelsesret og forskellighed. Det er gået op for de fleste menighedsråd, at vi ikke i det enkelte sogn kan indfri de mange forventninger til folkekirken fra medlemmerne, ligesom vi i det enkelte sogn har svært ved at leve op til de ansattes forventninger om ledelse og til nutidens forvaltningsmæssige krav uden at bruge alt for mange ressourcer, økonomiske som menneskelige. Derfor er øget samarbejde blevet en nødvendighed. Men somme tider er vi panisk angste for fælles tiltag, fordi vi opfatter dem som udtryk for overgreb fra en central magt, hvad enten det er Kirkeministeriet eller bisperne, eller vi ser det som første skridt hen imod en kirkeforfatning.

Men er det der, truslen ligger i dag? Det er jo ikke hverken ministeriet eller bisperne, der lægger hindringer i vejen for, at folk lader deres børn døbe, eller at de unge bliver konfirmeret, eller at folk kan komme i kirke søndag formiddag, eller hvornår der nu er gudstjeneste. Det er det dalende dåbstal (i København under 50 %) og vigen- de konfirmandtal (i København ca. 30 %) og den nogle steder ringe gudstjenedeltagelse (og her er det ikke kun i København, det kniber), samt ringe viden om kristendommen, der er bekymrende, men vi har ingen garanti for, at en uændret sognestruktur er den bedste løsning på det problem.

Hvor meget står vi i vejen for os selv, fordi vi hænger fast i en gammel tankegang, og har et skarpere blik for de gamle spøgelse end for nutidens udfordringer?

Kampen mod spøgelse hindrer os i mere målrettede initiativer. Et enkelt eksempel:

Kommunikationsområdet. folkekirken.dk er underdimensioneret i forhold til opgaven, og vi bruger alt for mange penge på at være originale og opfinde vores egen hjemmeside mv. (derfor har vi brug for projektet om folkekirkens fælles visuelle identitet).

Gamle spøgelse bør aflives

To af de mest sejlivede spøgelse er påstanden om centralisering og påstanden om, at ændringer fører til adskillelse af stat og kirke.

”Det hele bliver mere og mere centraliseret”

Det er en almindelig påstand i menighedsråds kredse, men er der sket en øget centralisering? Det er ikke så enkelt at svare på. I tidens løb er der sket en decentralisering af en række administrative opgaver, men med

stramme krav om hvordan de skal udføres. Det skete fx da skatteberegningen for de ansatte med kildeskattens indførelse 1970 blev henlagt til arbejdsgiveren, altså det lokale menighedsråd. Dvs. arbejdet er egentlig decentraliseret, men det udføres efter samme centralt bestemte norm.

I samme periode er der også decentraliseret beslutningskompetencer, ikke mindst økonomiske. I, der har været med i menighedsrådsarbejde tilstrækkeligt længe, vil kunne huske, at der tidligere var noget, der hed et rådighedsbeløb, hvis størrelse blev fastsat udefra, og hvis budget oven i købet i begyndelsen skulle godkendes af provstiudvalget.

Det blev indført i 1949, da det blev tilladt at bruge op til 500 kr., til "stedlige, kirkelige formål" som kirkeblad og foredragsarrangementer, og blev siden gradvis forhøjet, og i 1972-73 blev formuleringen ændret, så det ikke kun var til "at støtte de af sognets præst foreståede kirkelige aktiviteter", men også bruges til dækning af udgifter til kirkelige aktiviteter, der iværksættes af menighedsrådet. I 1990'erne blev rådighedsbeløbet afskaffet, men tilbage blev en lang specificeret liste over, hvilke kirkelige enkeltformål menighedsrådet måtte bruge penge til. Først med økonomiloven i 2007 kom der en generel formulering "Menighedsrådet kan af kirkekassen afholde udgifter vedrørende 1) sognets kirkelige virksomhed.."

Skridt for skridt har menighedsrådene fået større økonomisk selvbestemmelse i forhold til finansiering af kirkelige aktiviteter, og i det hele taget større økonomisk fleksibilitet og frihed. Samtidig kan en del bygningsager, som tidligere skulle afgøres af stiftsøvrigheden eller Kirkeministeriet, nu klares i provstiudvalget, og med overgang til overenskomstansættelse for kirkefunktionærer er en del lønforhandlinger decentraliseret. Det er altså ikke kun administrative opgaver, der er decentraliseret, men også økonomi og personaleansvar.

Problemet er, at fx retsbeskyttelsen af ansatte er indviklet, og disse centralt fastsatte bestemmelser skal vi alle følge. Det er det, som mange menighedsrådsmedlemmer sukker over i disse år og kalder centralisering, men strengt taget er det det modsatte, og problemet er ikke centralisering, men at en kompliceret personaleadministration er lagt helt ud i det yderste led af den kirkelige struktur og derfor ikke er landet hos professionelle administratorer, men hos frivillige menighedsrådsmedlemmer.

Vi må nok erkende, at det mange steder ser ud til at være uholdbart. Hvis regelværket for personaleadministration ikke kan forenkles, må menighedsrådene slå sig sammen og købe professionel assistance.

"Det fører til adskillelse af kirke og stat"

Jeg har her i foråret brugt en del tid på at læse om den politiske og kirkelige debat om kirkelovene, specielt menighedsrådslovgivningen fra omkring 1900 til i dag. Det er slående, at alle ændringer af tingenes tilstand mødes med påstande om, at det enten vil betyde snarlig adskillelse af kirke og stat, eller at det et skridt i retning af kirkeforfatning (som er noget, Fanden selv har skabt ifølge de fleste debattører). Allerede loven om menighedsråd i 1903 blev mødt med disse påstande, og de samme toner lød i 1912, da menighedsrådene fik det fulde økonomiske ansvar for kirkens jordtilliggende. Endnu værre var det, da der blev oprettet provstiudvalg i 1922, for slet ikke at tale om indførelse af bispevalg samme år. Begge dele blev set som faretruende skridt hen imod en kirkeforfatning. Og det samme talekor lød i 1989 med indførelse af Det mellemkirkelige Råd, og senest i 2009 da stiftsrådene blev obligatoriske. Det er derfor næsten profetisk, at I.C. Christensen allerede i 1906 udtaler, at enhver reform i folkekirken bliver mødt med en påstand om at den vil føre til en adskillelse af kirke og stat.

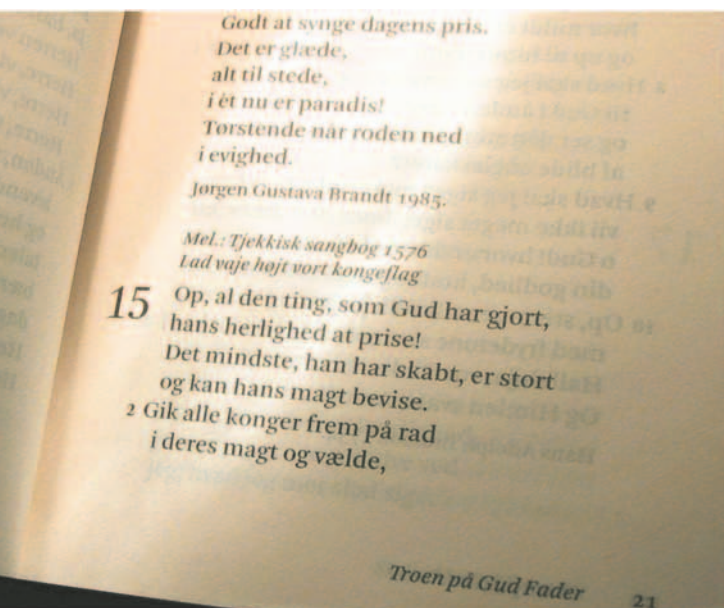
Folkekirken har lige siden 1849, men tydeligst fra 1903, tilpasset sig den almindelige samfundsudvikling. Det var I.C. Christensens tanke, at menighedsrådsloven og de øvrige kirkelove ville "bidrage til at omdanne vor Kirke til en virkelig Folkekirke. Det maa staa klart for os at vi ikke kan have Selvstyre alle Steder, undtagen i Kirken. Var det saadan, blev den jo snart et Overdrev".

Det er et argument der stadig holder: Vi kan ikke have en folkekirke der ledes på helt andre måder end andre institutioner. Men tiden er uhjælpeligt løbet fra små lokale enheder (dvs. sogne), der lever deres eget liv. Og tiden er lige så uhjælpeligt løbet fra en centraliseret kirkelig styring. Idealet om den rationelle topstyrede organisation er på vej ud. Vi skal derfor arbejde på at skabe rammer for, at sognene fx i et provsti kan dele indsigter og resultater og koordinere deres arbejde.

Landsforeningens rolle i en samarbejdende folkekirke

Landsforeningens rolle må nødvendigvis ændres i takt med, at folkekirken forandrer sig. Hvis folkekirken ikke længere først og fremmest kan beskrives som et sted, hvor central myndighed delegeres og udøves oppefra og ned, men snarere må ses som et kompliceret netværk med mange forhandlingsparter og mange relationer mellem parterne, så betyder det, at Landsforeningen skal kunne støtte menighedsrådene og de andre demokratiske organer på nye måder. Vi skal derfor bruge resurser på at

- hjælpe med til at få konkrete samarbejdsprojekter i gang lokalt (ved proceskonsulent)

- arbejde kirkepolitisk for ændringer i den ønskede retning (fx i udvalgsarbejde)
- arbejde med på at formulere og deltage i fælles folkekirkelige projekter (forskningscenter, konfirmandcenter, folkekirken.dk, fælles visuel identitet)
- gå ind i forhandlinger om evt. ændret fordeling af opgaver (fx rådgivning af menighedsråd).

Det sidste punkt vil jeg godt uddybe lidt.

Det er en forudsætning for et godt arbejdsmiljø, at der er styr på personaleforholdene, lige fra lønindplacering og arbejdstilrettelæggelse til mulighed for kompetenceudvikling og efteruddannelse, og da man vedtog, at kirkefunktionærerne skulle være overenskomstlønnede, øgedes også behovet for rådgivning af menighedsrådene i personale spørgsmål. Det er efterhånden en viden-skab at holde sig orienteret om disse ting, derfor er der også brug for både vejledninger og rådgivning. Indtil nu har både stifter og Landsforeningen ydet rådgivning på disse områder, men i vinterens løb har vi forhandlet med repræsentanter for stiftsadministrationerne, Provsteforeningen og Kirkeministeriet om en klar rollefordeling. Meget kort fortalt er fordelingen den, at stifterne har ansvar for at vejlede om de grundlæggende arbejds- og lønforhold, mens Landsforeningen træder til, så snart der er tale om partsinteresser, dvs. hvor det drejer sig om en strid om aftalerne, og menighedsrådet er part i striden. Som interesseorganisation for menighedsrådene går vores personalejurister ind i disse sager, evt. som bisidder for menighedsrådet i en arbejdsretlig strid. Det har ikke været helt let at komme til enighed om fordelingen af rollerne, og som i alle forhandlinger har begge parter også måttet give noget fra sig.

En vigtig del af aftalen, er at det bliver betonet, at Landsforeningen har ansvar for at holde de personalekonsulenter ajour, der en del steder er blevet ansat ved et samarbejde mellem en række sogne, ofte et eller flere provstier. Det betyder, at vi skal skabe en platform for disse konsulenter. Vi agter derfor bl.a. at invitere dem til erfagrupper. Det er vigtigt, at den enkelte personalekonsulent ikke svæver frit i luften, men har et netværk at trække på, og det arbejder vi med på at skabe.

Landsforeningens struktur

For at gøre dette arbejde, og kunne gøre det effektivt, er det også vigtigt, at Landsforeningens egen struktur er hensigtsmæssig. Derfor arbejder vi intensivt med distriktsforeningsstrukturen, bl.a. set i lyset af at der er nye organer fx stiftsråd, som vi skal forholde os til, og helst kunne indgå i samarbejde med, hvor det er hensigtsmæssigt, og der er gamle organer, der har fået nye funktioner fx provstierne. Bestyrelsen er endnu ikke kommet så langt, at der er et resultat, vi kan forelægge for jer. Som nogen vil vide, var spørgsmålet oppe på et møde for distriktsforeningernes formænd, som vi holdt i Odense i begyndelsen af måneden, og vi regner med at kunne fremlægge bestyrelsens forslag til efteråret.

Strukturforhold i øvrigt

Ud over problemer med at få lært at bruge de nye budget- og regnskabsskemaer (og de særlige irritationsmomenter, som forsinkede regnskabssystemer gav) er det mange steder økonomien, som er det største problem.

Magasinet Penge har haft nogle økonomer til at se på kirkeregnskaber og komme med besparelsesforslag. De havde tre forslag: energibesparelse, fælles indkøb og samdrift. De kunne såmænd blot have slået op i den

grønne betænkning (det var måske også det, de gjorde?), hvor nøjagtig de samme ting er nævnt, og der er også en del steder, hvor man er i gang med besparelser på disse områder. Men det skader ikke at få peget på dem endnu en gang, for der kan være store penge at hente.

Nogle steder er det ikke nok. For hvordan får man økonomien til at hænge sammen i provstier med sogne der har under 100 medlemmer? I længden kan vi ikke løbe fra, at vi har nogle strukturproblemer, og det går for langsomt med at løse dem. Derfor tager jeg spørgsmålet op igen i år.

Folkekirkens strukturproblemer blev første gang påpeget i betænkningen fra Bodil Kochs strukturkommission i 1971, altså for 40 år siden. Den gang drøftede man sognestrukturen i sammenhæng med kommunalreformen 1970, hvor 1.388 kommuner blev til 275.

Men jeg vil godt begynde et andet sted, nemlig med hvilke vilkår strukturen skaber for formidling af indhold. De rammer, strukturen sætter, skal jo være rammer om ledelse af tro (som Erling Andersen og Mogens Lindhardt kalder deres bog om folkekirken som virksomhed), og menighedsrådets opgave er at skabe gode vilkår for menighedens liv og vækst. Vi ved godt, at vi som menighedsråd har et kirkeligt ansvar og er for nylig blevet mindet om det i den digre betænkning om kirkens dåbsoplæring, hvor det bl.a. beskrives som en pligt for menighedsrådene at sørge for, at alle børn får tilbud om minikonfirmandundervisning (i betænkningen kaldt børnekonfirmandundervisning). Det er en udfordring mange steder. I visse bysogne (således mit eget sogn) ligger vanskeligheden i at få kontakt med børnene, fordi skolen er lukket land for præsterne. Men hvad med alle de sogne, hvor der slet ikke er nogen skole? I de fire landsogne, jeg færdedes i som barn, var der dengang henholdsvis en, tre og syv skoler. I dag er to af sognene skoleløse.

Og de skoleløse sogne ser jo ud til at blive mange flere i fremtiden, idet der lukkes folkeskoler som aldrig før. Skal de to eller tre børnekonfirmander og de tre eller fire konfirmander undervises på et hold for sig i hvert sit sogn, så klassen bliver delt i 4-5 hold? Eller kan man (og det vil sige præster og menighedsråd) blive enige om at samarbejde om undervisningen?

Hvis man deler op i sognehold for at bevare sognet, så har man efter min mening vendt op og ned på hensigt og middel. For konfirmanderne er vel ikke til for sognets skyld, men sognet for forkyndelsens og i denne sammenhæng for konfirmandundervisningens skyld?

Når man taler om fordelene ved de små sogne, så tænker jeg somme tider på min egen skolegang. Jeg gik nemlig i 7 år i en toklasset landsbyskole, og den skoletype roses ofte. Skovsby Skole havde én skolestue og én lærer til alle børnene. Den lille klasse blev undervist tirsdag, torsdag og lørdag, og der gik vi i tre år. Så kom vi i store klasse, som havde timer mandag, onsdag og fredag, og der gik vi i fire år. Timeplanen var den samme, som min mor havde haft 25 år tidligere i samme skole, og fagene var begrænsede til religion (dvs. kristendomskundskab med salmevers, bibelhistorie og udenadslæren af Luthers lille katekismus), dansk, regning, geografi, danmarkshistorie og sang. Om sommeren havde vi desuden gymnastik et par timer om ugen på legepladsen, og pigerne havde håndarbejde.

Det var selvfølgelig trygt og godt med én lærer (hvis han var god), men spændende var det ikke, og tidssvarende var det bestemt heller ikke. Et var at vores Europakort afbildede grænserne efter første verdenskrig, og jeg gik trods alt i skole efter anden verdenskrig, hvor den polske korridor for længst var afskaffet. Værre var det, at hverken engelsk, tysk, matematik eller naturfag optrådte på skemaet. Derfor gjorde denne skoleform det vanskeligt at komme i gang med en boglig uddannelse. Der var da også kun to af samtlige elever fra Skovsby Sole i perioden 1946-53, der fik en boglig uddannelse. Tiden var løbet fra denne skoleform.

De små sogne har på mange måder de samme fordele, men også de samme problemer og begrænsninger som den toklassede landsbyskole. Fordelene er nærheden og fortroligheden, ulemperne er først og fremmest begrænsningerne. Derfor er intensivt samarbejde en livsnødvendighed for små sogne, hvis de ikke skal se sig fuldstændig overhalet indenom.

Folkeskole og folkekirke har i størstedelen af deres historie haft et nært forhold, og skolerne har også været brugt til voksenundervisning og som mødesteder. Derfor er det bekymrende, at der lukkes så mange skoler i disse år. Men det er også bekymrende, hvis præst og menighedsråd ikke gennemtænker, hvilke konsekvenser et ændret forhold mellem skolestruktur og sognestruktur får for konfirmandundervisningen. Skal konfirmandundervisningen bruges til at demonstrere sogneidentitet, eller skulle man hellere organisere det på en anden måde?

Frihed og magt

Vores tidligere minister, Birthe Rønn Hornbech, fremhæver altid, at kravet om frihed bliver til en karikatur, hvis det ikke rummer tanken om, at friheden aldrig går længere, end at den også rummer friheden for de andre. Der er altså grænser for frihed. Nemlig de grænser som

hensynet til mine medmennesker sætter. Det er ikke en frihed *fra* at tage hensyn til andre, men en frihed *til* at handle med den begrænsning, som hensynet til de andre sætter.

Ligesom frihedsbegrebet kan korrumpes, så kan magt forkrøbles, når det ikke er magt *til*, men udelukkede er magt *over*. Når man betoner, at magt betyder at have magt over nogen, lægger man vægt på at man kan begrænse disse "nogen" i deres udfoldelser. Det er en negativ brug af magten, men magt rummer også noget positivt, hvis vi ser på det som magt *til*. Selve ordet magt betyder noget i retning af at kunne gøre noget, og det er beslægtet med ordet mulighed. Magt åbner for muligheder.

Jeg er ikke naiv. Vi vil ikke alle det samme, derfor udnytter vi magten forskelligt, og derfor bliver folkekirken aldrig en konfliktløs Edens Have. Men vi tjener ikke sagen

(i dette tilfælde folkekirken) ved at være så optagede af at hindre hinanden i at have magt over nogen, at vi afstår fra at bruge den magt, vi har, til noget, fordi vi kun opfatter den som magt over noget og nogen. Så har vi spundet os selv så meget ind i mistænksomhed, at vi lader os styre af mistillid, og det virker handlingslammende.

Hvis vi vil folkekirken det vel, må vi aflægge den gamle mistænksomhed. Vi må gøre os klart, at magt og indflydelse ikke forefindes i en bestemt mængde, som så kan deles mellem forskellige personer eller organisationer efter forskellige forholdstal. Derfor skal vi ikke altid klamre os til magten over et eller andet af frygt for, at andre løber med denne magt, men vi skal koncentrere os om at få magt til noget, i betydningen få mulighed for at gøre noget. Og mulighederne bliver ofte større, hvis vi gør noget sammen.

Inge Lise Pedersen

